

PROF.DR VOJIN P. NIKOLIĆ

PROGRAMSKA OPREDJELJENJA ZA UNAPREĐIVANJE SPORTA

UVODNA RAZMATRANJA

Sport je danas postao izuzetno značajna manifestacija kulture savremenog čovjeka. Nekada je to bila privilegija malobrojnih, a danas se on sve više regrutuje iz impozantnog broja, od najmlađih, djece i omladine kao i dijela odraslih, čime je postao široka baza za brža, bolja i uspješnija vrhunška ostvarenja. Otuda se i počeci postizanja visokih sportskih rezultata sve brže pomjeraju ka mlađim godištimama što predstavlja nov kvalitet ali i vrlo važan društveni, sociološki faktor, koji se mora svestrano i sagledavati.

Masovno okretanje mladih sportu nije više izolovano pitanje, samo sportskih subjekata. Ono sve više pa i imperativno zahtijeva angažovanost brojno i drugih društvenih činilaca. Jer, nijesu samo u pitanju čisto sportske sfere društvenog interesovanja, već daleko šire i suptilnije; od onih individualno - ljudskih, materijalno-egzistencijalnih, socijalnih, kao i brojno drugih koji imaju značajnu ulogu u ukupnom formiranju čovjeka. Otuda je izuzetno značajno da se pravovremeno, već sa početkom ulaska mladih u prostore sporta i bavljenja njime, znalački angažuju i zainteresuju sve odgovorne društvene institucije (prosvjetne, zdravstvene, socijalne i dr.) a sportski subjekti da intenzivnije, pored svojih redovnih i obaveznih djelatnosti, značajnije i osmišljenije ulažu napore u objedinjavanju tih društvenih subjekata i činilaca. Pod ovim se podrazumijeva značajnije angažovanje države, a i njenih organa, redosljedno i po rang u odgovornosti.

Sport kao dio opšte kulture društva, doprinosi formiranju ljudske ličnosti, posebno jačanju zdravlja, produžavanju aktivnog života, podizanju radnih sposobnosti, obogaćivanju sadržine slobodnog vremena,

kao i razvijanju takmičarskog duha. On je po svojoj društvenoj funkciji i ostvarenjima povezan sa zadacima iz oblasti vaspitanja, obrazovanja, zdravlja, proizvodnje, zabave i relaksacije. Značajan je faktor u očuvanju biološke ravnoteže savremenog čovjeka. Otuda proizilazi da je sportska aktivnost etička obaveza i neotuđivo pravo djece, omladine i odraslih ljudi. Neposredni motivi za uključivanje u sportsku aktivnost proističu dijelom iz čovjekovog iskonskog biološkog nagona. Sportisti kroz sport mjere svoje snage, isprobavaju svoje sposobnosti ali i zadovoljavaju subjektivne potrebe, dijelom iz njegove želje da sagleda pozitivne uticaje sporta na sopstvenu ličnost. Čovjek zato sport smišljeno koristi, za održavanje i podizanje sopstvenog zdravlja i stvaralačkih sposobnosti. Sport je vrlo dinamična i složena fizička aktivnost pa njegova vrijednost nije samo u tome što sportista angažuje fizičke i psihičke snage da bi prevazišao sebe, odnosno postigao sportski uspjeh. Da bi to postigao on mora da mobilize sve svoje tjelesne i duhovne sposobnosti, da bude zdrav, fizički jak sa visoko razvijenom opštom i fizičkom kulturom, značajan faktor u stvaranju ličnosti kako na području fizičkih tako i psihičkih osobina. Pored toga što postiže biološke potencijale mlade generacije na najviši nivo, on predstavlja i jedan od brojnih faktora koji utiču na formiranje psihe kod djece i omladine učestvujući u izgradnji karakternih osobina kao što su smjelost, hrabrost i nesebičnost, disciplinovanost, sistematičnost, uči moralnosti i etici.

Sport se danas inkorporirano u svim prostorima gdje ljudi žive i rade pa se može grupisati i cjelovito analizirati; od onog dječjeg i omladinskog (u školama i/ili sportskim organizacijama), univerzitetskog, kao i rekreativnog u svim tim prostorima; odnosno kvalitetnog, vrhunskog pa sve do profesionalnog. Istina, unutar dječjeg i omladinskog kao i studentskog, posebno se mora obratiti pažnja na sportsko obrazovanje i vaspitanje djece i omladine, posebno usmjerene na kvalitetni i vrhunski sport. Ovo i zbog činjenice jer dalji razvoj sporta zavisi od koncepcije i pristupa njemu, odnosno društvenih opredjeljenja i prihvatanja kategorizacija pojedinih njegovih uslovno rečeno, modela. Međutim, u opštem pristupu i određivanju pravaca daljeg razvoja treba da budu razvijanje i unapređivanje sportskog vaspitanja djece i omladine, pri čemu je prioritetno pitanje povećanja broja učesnika za bavljenjem sportom, odnosno sportom za sve/rekreativnim sportom, što u dana-

šnjim uslovima sve veće urbanizacije, automatizacije i specifičnih uslova življenja a time i brojnih uticaja negativnih pojava (duvan, alkohol, droga...), čini sport i bavljenje njime još privlačnijim i atraktivnijim.

DJEČJI, OMLADINSKI, STUDENTSKI I REKREATIVNI SPORT

Sportsko obrazovanje i vaspitanje djece i omladine, kao i studentske populacije treba da ima prioritarno mjesto i u državnim programima sporta, a ne samo strukovnim organizacijama, čime će se stalno obezbjeđivati veća ulaganja sredstava u pravcu unapređivanja materijalne baze, organizovanosti i stručnih uslova za njihov razvoj.

Stručno osmišljeni modeli u okviru fizičkog i sportskog vaspitanja, sportsko -rekreativnih aktivnosti i sporta djece i omladine, praktično su sredstvo za postizanje brojnih zdravstvenih ciljeva. Sport pomaže zdrav način života, pozitivno utiče na zdravstveni status, rast, rašćenje i razvijanje; na radne kapacitete i njihovu psihofizičku stabilnost. Otuda je dugoročan interes države da organizovano djeluje na stvaranju uslova za svestranim razvojem djece i omladine kroz razne oblike, sadržaje i modele sportskog vaspitanja.

Programska opredjeljenja za unapređivanje sporta moraju započinjati još od najranijih dana, praktično od prvih perioda života čovjeka kada se i stvaraju osnovne za kasnije, posebno fizičke ali i druge aktivnosti. Dakle, još od predškolske institucije (pa i prije nje), pri čemu se ne misli na započinjanje sa čisto sportsko - trenažnih ili njemu sličnih procesa. Ali je to vrijeme kada se moraju djeci obezbjeđivati svi relevantni uslovi za razvoj fizičke sposobnosti i sistematski djelovati na osnovna fizička saznanja. Posebno predviđenim programskim postupcima, odgovarajućim sadržajima i oblicima početnog - osnovnog sportskog vaspitanja moguće je već tada uticati na jačanje osnovnih predispozicija kao i ostalih kvaliteta kretnih aktivnosti, igrom, rasonodom i relaksacijom, prvenstveno u cilju uticanja na pospješene pravilnog razvoja, rasta i zdravlja djeteta.

Sportsko vaspitanje školske djece podrazumijeva pored realizacije optimalnog programa koji se ostvaruje u vaspitno - obrazovnim institucijama u okviru nastavnih i vannastavnih aktivnosti, kao i posebno-interesno sportsko vaspitanje za jedan broj talentovane djece koji se

dobrovoljno uključuje i angažuje u sportskim aktivnostima. Ako se u procesu nastave djeca bave prosječno 2/3 časa sedmično i u okviru van-nastavnih aktivnosti, odnosno za talentovane i posebnog interesnog sportskog vaspitanja i/ili sportskih dječjih granskih škola još 3/4 sata sedmično, onda se realno može očekivati da će se uz metod selekcije (vršen od strane posebnih ekipa stručnjaka) izvršiti takav izbor koji će obezbjeđivati postizanje kvalitetnih rezultata, usmjerenih u pravcu visokih sportskih dostignuća.

U modelima sportskih programa za omladinu od izuzetnog je značaja da se nastavi sa kontinuiranim radom iz prethodnih perioda školskog sistema, odnosno u modelima sportskih programa granskih - sportskih škola, čime će se nastaviti i sa efikasnim uticajima na njihovo ukupno formiranje ličnosti; na njihov zdravstveno - socijalni, morfološki i psihološki status, što je od posebnog značaja za formiranje svestrane i slobodne ličnosti. Ovako izgrađivana koncepcija sporta za ovaj uzrast, u kojoj su osnovna interesna polazišta obezbjeđivanje uslova za zadovoljavanje biološko-zdravstvenih potreba mladih, obezbjeđiće se mogućnost, da se te već stečene potencijalne vrijednosti mogu i u sportu usmjeriti do najviših kvaliteta, a time i vrhunskih sportskih rezultata. Budući potencijal za visoka sportska ostvarenja, pobjede i rekorde, koji se mogu upoređivati sa mjerilima i kvalitetima međunarodnog nivoa, moguće je pronalaziti iz one populacije mladića i djevojaka koji su prošli usmjereno sportsko vaspitanje na svim nivoima i u okviru redovnog sistematskog nastavnog/školskog, i trenažnog/sportskog procesa. uz prethodno izvršenu selekciju.

Izuzetno je teško razmatrati sportsko usavršavanje studentske populacije koja bi po logici svjetskih standarda trebalo da se nalazi u nadprosječne kriterije vrednovanja, bar u pojedinim granama sporta ili sportskih disciplina, ako kod nas nijesu obezbjeđeni ni najelementarniji materijalni uslovi (sportski objekti zatvorenih i otvorenih površina), odnosno stručni - kadrovski potencijali (nastavnici, treneri i ostalo prateće osoblje), kao ni drugi osnovni uslovi. Zato je najracionalnije, kada se radi o ovoj populaciji, iskazati a i ovom prilikom ponoviti već decenijske želje, da se bar počne sa obezbjeđivanjem ovih osnovnih ali i relevantnih uslova za bavljenje sportom studentske populacije, jer to zaslužuju bar u mjeri koliko i izgradnja “zgrade rektorata Univerziteta”. Sasvim je

drugo pitanje, bar za ovo vrijeme, kako da se iskoriste realni potencijali studenata - sportista kod nas, koji se u okviru drugih (najčešće ne studentskih) asocijacija sporta, pripremaju takmiče i ostvaruju često i vrhunske sportske rezultate. Njima se može, za sada, pokloniti bar odgovarajuća pažnja u okviru asocijacija sporta u kojima su uključeni.

U svim periodima života i rada djece i omladine, kao i studentske populacije, a posebno kod odraslih, značajno je izgrađivati i provoditi takve sadržaje i modele sportsko - rekreativnih aktivnosti kojima će biti moguće zadovoljiti potrebe i interese izuzetno velikog broja potencijalnih korisnika. U prvom redu se misli na one korisnike ponuda programa sportske rekreacije koji će ih provoditi u redovnim, a potom povremenim aktivnostima. I u ovom području je potrebno utvrditi sistem obrazovanja kadrova za provođenje sportsko - rekreativnih programa, kao i načine njihovog osposobljavanja i usavršavanja znanja.

KVALITETNI SPORT I VRHUNSKO SPORTSKO STVARALAŠTVO

Područje registrovanog sporta sa njegovim najužim dijelom - vrhunskim sportskim stvaralaštvom zasniva se na selekciji, izboru najboljih, onih koji daju ili obećavaju dobre sportske rezultate. Sport je uglavnom orjentisan na takmičenje/nadmetanje i postizanje što boljih sportskih rezultata, zato takmičarski sport mora da ima svoju širu - masovnu bazu, razgranat sistem takmičenja i složenu tehnologiju stručnog rada. Mjesto vrhunskog sporta proizilazi iz mjesta sporta u društvu. zato vrhunski sport treba da ima i opšti društveni značaj, da bude izraz razvoja i dometa stručnih, naučnih, organizacionih i tehničkih snaga društva u cjelini pa je i potreba za vrhunskim sportom individualna i društvena. Individualna podrazumijeva želju za samoispoljavanjem, stvaralaštvom i težnjom ka boljem i sadržajnijem životu. Društveno on predstavlja značajan faktor koji prati i doprinosi međunarodnoj saradnji, ugledu zemlje i produbljivanju opšte solidarnosti i razumijevanju među narodima. Vrhunski sport treba da značajno doprinosi prestižu Crne Gore i u sportskom i političkom smislu, jer se ostvarenjima vrhunskog sporta odvija i dio politike međunarodnog sporta.

Kako smo već ranije istakli, organizaciona struktura vrhunskog sporta rasprostire se od osnovnih organizacija do strukovnih saveza; od školskog i omladinskog, studentskog, ka kvalitetnom i vrhunskom pa do profesionalnog. A na tom putu stalno se susrećemo i sa rekreativnim koji je od posebnog interesa, kako za djecu i omladinu, tako i sve druge socio uzrasne kategorije. Ovo tim prije, jer je izrazito veliki broj onih koji preferiraju i imaju interese i potrebe za sportskom rekreacijom/sportom za sve, posebno onih koji ispoljavaju sklonosti, interese i želje za dokazivanjem u sferama visokokvalitetnog sportskog stvaralaštva. I za potrebe jednih i drugih, trebalo bi u znatnoj mjeri povećati uticaj u organizacionom smislu kao i u drugim elementima potpunije društvene pažnje, kako na nivou Republike, tako i na nivoima opština, odnosno njihovih sportskih i sportsko-rekreativnih asocijacija. Istovremeno prenošenje obaveza i nadležnosti na republičke organizacije ne bi trebalo da znači da bi problematiku sporta i sportske rekreacije trebalo da rješavaju samo te organizacije. Interesi Crne Gore u cjelini, a naročito kada se radi o kvalitetnom i vrhunskom sportu ne treba da budu zanemareni, naprotiv, oni treba da budu istovremeno i interesi tih organizacija.

Vrhunski sport u Crnoj Gori treba da iskoristi sve prirodne i kulturne mogućnosti za proširenje kvalitetne baze, rano otkrivanje talenata, otpimalizaciju fizičkog obrazovanja i vaspitanja djece i omladine; kao i naučno fundiranu tehnologiju transformacionih procesa vježbanja i treninga, pri čemu se uvijek mora imati na umu ekonomska stabilizacija kvalitetnih i vrhunskih sportista. Otuda je orijentacija na povećanje broja dječjeg i omladinskog članstva uslov za otkrivanje većeg broja potencijalnih vrhunskih - nada sporta. Škole i osnovne sportske organizacije moraju biti centri u kojima će se izvršavati zadaci selekcije, pripreme, usmjeravanja i specijalizacije mladih sportista, budućih vrhunskih sportista. Nosiocima ovih programa treba dati punu podršku, ne samo od strane sportskih i stručnih asocijacija, već i organa prosvjete, zdravstva, osiguranja i drugih. Jer, koristi od ranog organizovanog rada mogu biti neprocjenjivo velike. Podršku i pomoć trebalo bi očekivati, ne samo u materijalnom, već i moralnom smislu.

Sadašnji razvoj rezultata, metoda treninga, trenažna opterećenja, materijalni uslovi za ličnu okvalifikaciju i društveno angažovanje u

sportu zahtijevaju trajna rješenja koja bi istovremeno omogućila kvalitetnim i vrhunskim sportistima da se mogu u određenom periodu života potpuno posvetiti vrhunskom sportu, pa i profesionalnom radu u okviru njega. Zbog toga se i nameće potreba da se pitanja statusa vrhunskih sportista moraju društveno rješavati. Jer pitanje statusa, nije samo problem vrhunskih sportista, nije to samo njihov lični problem, niti problem samo osnovnih organizacija. To je opšte društveni problem u čijem rješavanju svi društveni subjekti treba da učestvuju i treba da daju svoj doprinos.

Stručno-pedagoški rad u centru interesovanja i pažnje predpostavlja sportistu, čije odgovarajuće probleme treba da rješava tim i/ili ekipa stručnjaka, okvalifikovana za takvu vrstu poslova, pri čemu osnovna veza u takvom sistemu treba da bude između sportiste i trenera. Kada je u pitanju kvalitetni i vrhunski sport, trener treba da bude specijalista. Jer, najveća sportska dostignuća u današnjoj svjetskoj konkurenciji mogu ostvariti samo oni sportisti koji imaju visoko moralno-voljne kvalitete i koji se sistematski i stalno podvrgavaju veoma oštrom režimu trenažnog procesa.

Uspješnim rješavanjem društvenog statusa vrhunskih sportista i poboljšanje njihovog ekonomskog položaja uz obezbjeđivanje odgovarajuće opreme i objekata, finansijskih sredstava za realizaciju programa priprema, kao i odgovarajućeg kadra, gdje je najbitnija organizacija programa stručnog rada, stvoriće se potrebni preduslovi da se mogu postizati vrhunski rezultati.

Dogovoranjima na nivou Republičkog sekretarijata za sport Vlade Crne Gore, Crnogorskog olimpijskog komiteta, Crnogorske sportske akademije a u stalnoj saradnji sa kadrovima Odsjeka za fizičku kulturu i strukovnim sportskim Savezima; kao i saradnjom sa privrednim subjektima društva (državnim, mješovitim i privatnim), odnosno, njihovom aktivnom i stalnom koordinacijom, prije svega, moguće je obezbjediti optimalno opremanje objekata i potrebnih materijalnih sredstava za realizaciju programa. Stručni rad kao faktor razvoja sporta može da bude efikasan u uslovima dobre organizacije, usaglašavanja i objedinjavanja; u uslovima obezbijedenih mogućnosti za usavršavanje stručnjaka, za istraživanja, za prikupljanje odgovarajućih informacija.

Posebno je potrebno naglasiti potrebu transformacije teoretskih znanja u praktično primjenljiva znanja. Ovakvi zahtjevi ukazuju na potrebu stvaranja takvih stručnih kadrova, timova specijalista po pojedinim sportskim specijalnostima, kao i posebno obezbjeđivanje uslova za istraživački rad u oblasti **sporta**, a naša opšta društvena nastojanja trebalo bi usmjeriti na jačanje i uloge Crnogorske sportske akademije, koja treba da bude, pored ostalog, stručno - naučna baza Crnogorskog olimpijskog komite*/ta i strukovnih **sportskih** Saveza.